

дітей музиці треба якомога раніше. Дітям вже з дитячого садочку необхідно подавати «музичну їжу» високохудожньої якості.

2. В основі музичного матеріалу повинна бути народна пісня. Тексти мусять бути написані поетами, які зуміли глибоко проникнути в дитячу мову і висловити в поетичній формі світ дитячих почуттів. На уроках в школі діти повинні отримувати музичні знання на матеріалі рідної народної музики, а з часом на народній музиці інших народів та на високохудожній музичній літературі.

3. Для розвитку музичної культури, згідно поглядів Кодая, необхідні три моменти – традиція, смак і духовна цільність. Продовження традицій відбувається за умов постійності та спадковості, тобто важливо щоб покоління мали можливість органічно переймати, удосконалювати та відчувати основоположні істини та цінності. Що стосується смаку, то „неосвіченим є той, хто не вміє робити різницю між хорошим і поганим”, - говорив Кодай.

Культура створює в людині внутрішню єдність та дисципліну, вона може передаватися лише від людини до людини, або, як писав З.Кодай, «від живого ества до живого ества, обличчям до обличчя».

Отже, проблема, яка хвилювала Золтана Кодая, залишається актуальною і для нашого часу, тому важлив звернути увагу всіх, хто працює в системі музичної освіти, на необхідність покращення шкільної музичної освіти, на підготовку відповідних педагогічних кадрів.

Література

1. *Кодай З.* Избранные статьи. – М.: Сов. Композитор, 1982.
2. *Мартынов И.* З. Кодай. – М., 1983.

УДК 929Пігров+78.087.68(477),,19”

Колос М.Г.

КОСТЯНТИН ПІГРОВ – КОРИФЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА XX СТОЛІТТЯ І ЙОГО ХОРОВА ШКОЛА

В статтє рассматриваетсє роль выдающегосє украинского хорового дирижера Константина Пигрова и замечательной плеяды его воспитанников по Одесской консерватории в развитии хорового искусства Украины XX – нач. XXI века. Особое место отводится великому хормейстеру современности Анатолию Авдиевскому.

Ключевые слова: хоровое искусство, хоровая школа, творчество К.Пигрова.

Хорове мистецтво (хоровий спів) зародилося в Україні ще за часів Київської Русі. Центрами хорового мистецтва були монастирі та княжі двори. В XI ст. при Андріївському (Янчиному) монастирі, збудованому в Києві князем Всеволодом Ярославовичем (сином Ярослава Мудрого), було відкрито першу жіночу школу. Ігуменею монастиря була дочка Всеволода Ярославовича Анна (Янка). Вона все своє життя присвятила навчанню дівчат читати Писання, писати, опановувати жіночі ремесла. В монастирі дівчата обов'язково навчались церковному хоровому співу. Такі школи пізніше існували в Суздалі (XIII ст.), з XV ст. – у Москві, Новгороді та ін. містах. У XVI – XVII ст. хорове мистецтво розвивалося на Україні в братських школах, зокрема в Київській (пізніше — в академії; там був хор, який мав понад 300 співаків). Хоровим співом супроводжувались вистави вертепу. В кінці XVI – початку XVII ст. на Україні, а згодом і в Росії поширився партесний спів. Серед його жанрів найбільшої популярності набув духовний концерт, що дістав найвищого розвитку в творчості М. Ділецького, М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя. У XVIII ст. в Глухові, Києві, Харкові, а в XIX ст. – в Петербурзі, Москві, Львові, Перемишлі, Чернівцях відкрилися школи хорового співу і музики. У XVIII – XIX ст. склалися великі хорові колективи у Росії: Придворна співацька капела (виникла у 1479 році в Москві як чоловічий хор державних співочих дяків, у 1701 році її було реорганізовано в Придворний хор, а у 1703 – переведено до Петербурга), Московський синодальний хор (засн. на поч. 18 ст.), хор Шереметєвих (заснований у 50-х рр. XVIII ст.), «Слов'янська капела» в Москві; на Україні – Хор бурси товариства «Ставропігійський інститут», хор М. Завадського, Охматівський народний хор П. Демущького, Хор селянський О. Вітошинського та ін. Розвиткові російського хорового мистецтва сприяла творчість М. Глінки, О. Даргомижського, композиторів «Могучої кучки», П. Чайковського, С. Танєєва; українського – С. Гулака-Артемівського, П. Сокальського, М. Аркаса, П. Ніщинського, М. Вербицького, А. Вахнянина, Д. Січинського та ін. Великий внесок у хорове мистецтво України зробив М. Лисенко. Створений ним аматорський хор

заклав основи українського професійного хорового мистецтва. Його послідовниками були М. Леонтович, К. Стеценко, О. Кошиць, Я. Степовий, С. Людкевич.

Радянське хорове мистецтво стало якісно новим етапом у розвитку колективного вокального виконавства. Воно посідало чільне місце як у художній самодіяльності, так і в повсякденному побуті трудящих, олімпіадах та святах пісні. Навчання хоровому мистецтву передбачалось системою музичного виховання й музичної освіти. В кожній союзній і автономній республіці були високохудожні професійні хори. Великий внесок у хорову культуру зробили диригенти П. Чесноков, М. Данилін, О. Єгоров, Г. Дмитревський, О. Александров, О. Свєшников, К. Птиця, О. Рибнов (РРФСР), Г. Ширма, Г. Цитович (БРСР), Г. Ернесакс (Ест. РСР), В. Верховинець, Г. Дави-довський, Я. Яциневич, Г. Верьовка, О. Сорока, О. Мінківський, А. Л. Венедиктов (УРСР) та ін. [1, т. 12, С. 271].

Особливе місце серед цієї славної когорти хорових диригентів належить К.К. Пігрову та його хоровій школі.

Пігров Костянтин Костянтинович (7.XI 1876 р., с.Мала Джалга, тепер Апанасенківського р-ну Ставропольського краю, – 22.XII 1962 р., Одеса) – український хоровий диригент і педагог, заслужений діяч мистецтв УРСР (з 1956). В 1901 р. закінчив регентські класи петербурзької Придворної співацької капели, де навчався, зокрема, у А. Лядова (гармонія). Був учителем співів і церковним регентом у містах Росії та України.Творчо співпрацював і приятелював з О. Кошицем. Організував багато самодіяльних хорових колективів та церковних хорів, в тому числі 1930 р. в Тирасполі капелу, яка з 1936 р. стала Молдавською хоровою капелою «Дойна». В 1920 – 31 рр. і з 1936 р. – викладач Одеської консерваторії (з 1946 – професор), де організував і очолив кафедру хорового диригування та хор студентів (1944), який згодом став зразковим колективом і на 6-му Всесвітньому фестивалі молоді і студентів у 1957 році як переможець був відзначений найвищою нагородою. К. Пігрову належать навчальні посібники «Керівництво хором» (1956) та «Сольфеджіо» (1970, у співавт.), він був нагороджений орденом Леніна.

К. Пігров виховав велику когорту хорових диригентів. Серед них – народні артисти УРСР А. Авдієвський, В. Іконник, заслужені діячі мистецтв УРСР М. Гринишин, Є. Дущенко, Д. Загребський, А. Мархлевський, П.Горохов, С. Дорогой та ін.[2, С. 459].

Гринишин Михайло Петрович (н. 30.XII 1921 р., Обертин, тепер смт. Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.) – український хоровий диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР (з 1968). 1956 р. закінчив Одеську консерваторію. Відтоді – хормейстер, 1962 – 1970 рр. – художній керівник і головний диригент Гуцульського ансамблю пісні і танцю. З 1970 – на педагогічній роботі (з 1977 – професор Київського інституту культури). Гринишин – збирач, дослідник гуцульських пісень (зб. «Гей, Карпати», «Співає чоловічий хор»). Серед здійснених ним програм – «Щедрий вечір у сучасному гуцульському селі», «Сучасне гуцульське весілля». Автор пісень «Вівці мої, вівці», «Гей, Карпати», «Ой, зелена полонина» та ін. [2, С. 187].

Мархлевський Анатолій Церильович (н. 29.IX 1935 р., Вінниця) – український хоровий диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР (з 1979). У 1961 р. закінчив Одеську консерваторію (1960 – 62 рр. – її викладач). У 1962 – 70 рр. – художній керівник Вінницької обласної філармонії, одночасно керівник хору Вінницького музичного училища. З 1970 – керівник хору і викладач Київського інституту культури ім. О. Є. Корнійчука (з 1991 – професор) [2, С. 389].

Дущенко Євген Васильович (н. 23.VI 1925 р., Одеса) – український диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР (з 1961). Закінчив Одеську (1950) та Київську (1953) консерваторії. Працював хормейстером і диригентом у Києві й Харкові. В 1963 – 73 – головний диригент Харківського театру опери та балету (вистави: «Тарас Бульба» Лисенка, «Пікова дама» Чайковського, «Трубадур» Верді, «Попелюшка» Прокоф'єва та ін.), з 1973 – гол. диригент Київського театру оперети (постановки: «Циганський барон» Штрауса, «Фіалка Монмартра» Кальмана та ін.). З 1957 – також на педагогічній роботі. Нагороджений орденом «Знак Пошани», медалями [2, С. 232].

Горохов Петро Данилович (29. VI 1923 р, с. Кабичівка, тепер Луганської області) – український хоровий диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1988, кандидат мистецтвознавства з 1973. Закінчив 1954 р. Одеську консерваторію, 1954 – 70 – головний диригент хорової капели Дніпропровської філармонії. З 1970 – викладач Донецького музично-педагогічного інституту (з 1989 – професор). Праці: «Вокально-симфонічні твори А. Штогаренка (1972), «Хорове аранжування» (1973, 1981, у співавт.), «Вокально-хорова техніка» (1986), «Хрестоматія з хорового аранжування» (1990) та ін.[2, С. 180].

Дорогой Семен Васильович (14. IX 1924; Єлизаветград, тепер Кіровоград – 2.XII 2004, Київ) – український хоровий диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1973. Закінчив 1954 р. Одеську консерваторію. 1969 – 78 – засновник, художній керівник і головний диригент Київської

чоловічої хорової капели (з 1974 – ім. Л. М. Ревуцького). З 1980 – викладач Київського педагогічного інституту [2, С. 224].

Загрецький Дмитро Станіславович (8.XI 1924, Одеса – 5.III 1989, там же) – український хоровий диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР з 1960. Закінчив 1949 р. Одеську консерваторію (її професор – з 1971). У 1955 – 80 – головний хормейстер Одеського театру опери та балету. Співавтор посібника «Хорове аранжування» (1972, 1982) [2, С. 255].

Іконник Віктор Михайлович (29. IX 1929 р., с. Іванівка, тепер Семенівського р-ну Полтавської області – 18.I 2000 р., м. Київ) – український хоровий диригент, народний артист УРСР з 1989. Закінчив 1957 р. Одеську консерваторію. З 1957 р. викладав у Ніжинському, з 1961 – Київському педінститутах. 1973 – 89 – художній керівник і головний диригент Київського камерного хору ім. Б. М. Лятошинського. Державна премія УРСР ім. Т.Г. Шевченка, 1982 [2, С. 276].

Авдієвський Анатолій Тимофійович (н. Іб.VIII 1933 р., с.Федварі, тепер с. Підлісне, Кіровоградської області) – хоровий диригент, композитор, педагог, громадський діяч, народний артист УРСР (з 1975). Після закінчення у 1958 р. Одеської консерваторії, працюючи в Рівненській філармонії, заснував Державний поліський ансамбль пісні і танцю «Льонок». В 1963 – 1966 рр. працював керівником та головним диригентом Черкаського українського народного хору, а в 1966 р. Елеонора Скрипчинська передала Анатолію Авдієвському, як одному з найкращих хорових диригентів, керівництво Національним заслуженим академічним українським народним хором ім. Г.Верьовки.

Народився Український народний хор у вересні 1943 року в Харкові відразу ж після звільнення міста від німецько-фашистських загарбників. Створив колектив і багато років керував ним відомий український композитор, хоровий диригент і педагог, народний артист УРСР (з 1960) Григорій Гурійович Верьовка (25.XII 1895, м. Березна, тепер смт Менського р-ну Чернігівської області – 21.X 1964, м. Київ). З його діяльністю пов'язані становлення колективу, формування художніх і творчих традицій, які поєднують народний спів із сучасною манерою виконання та професійною майстерністю.

По смерті Г. Верьовки, – ось уже понад 40 років, – ці традиції успішно продовжує й удосконалює нинішній художній керівник і директор хору, вихованець Одеської консерваторії (клас професора К. Пігрова), народний артист України, лауреат державних премій, академік, професор, Герой України Анатолій Авдієвський. Власне, з приходом цього майстра й почалося світове визнання мистецтва співу колективу і диригентського таланту його керівника.

Диригент-хормейстер академічної школи за освітою і вихованням, Анатолій Авдієвський досить швидко опанував секрети народного хорового співу, властиві йому манеру і стиль виконання, різноманітні прийоми. Український народний хор під його керуванням заспівав якось по-новому, з особливим колоритом і характером, що стало можливим завдяки умілому поєднанню голосів чисто народного плану з академічними, відкритого, (з підголосками) і закритого способів співу.

Включаючи до репертуару найрізноманітніші твори як за жанрами, так і за формою, А. Авдієвський аж ніяк не намагався нівелювати народний спів, навпаки, прагнув урізноманітнити його, збагатити за рахунок інших способів, манер і стилів, розширити виконавські можливості хору, його тембрально-звукову палітру. Діапазон репертуару хору – від етносу й фольклору до класичних обробок а сарпелла та пісень сучасних композиторів, від вокально-хореографічних сцен, композицій та народних дійств до фольклорної опери Євгена Станковича «Цвіт папороті», в якій народні мотиви вдало синтезуються з сучасними прийомами композиторського письма та аранжування. Колективу стало доступним і підвладним те, що раніше в народному хорі здавалося неможливим.

«Чистота інтонації, – говорив К. К. Пігров, – це наріжний камінь хорового мистецтва». Анатолій Авдієвський міцно засвоїв настанови свого видатного вчителя, тому звучання Національного академічного народного хору відзначається чистотою і точністю інтонування як горизонтального (мелодичного), так і вертикального (гармонічного) строю, врівноваженістю партій і хору в цілому, винятковою ансамблевою злагодженістю, тембральною багатобарвністю, одухотвореною емоційністю.

Відколи Україна здобула незалежність, репертуар колективу поповнився героїко-патріотичними та духовними творами українських композиторів, які раніше були під суворою забороною. При цьому слід відзначити, що Анатолій Авдієвський до кожного виконуваного твору знаходить свій підхід, своє бачення і розуміння, свій ключ і створює незабутні образи.

Своє мистецтво хор демонстрував у всіх республіках колишнього Радянського Союзу. З тріумфальним успіхом гастролі колективу проходили в Польщі, Чехословаччині, Німеччині,

Швейцарії, Франції, Іспанії, Португалії, Бельгії, Голландії, Англії, США, Канаді, Аргентині, Мексиці, Бразилії, Нікарагуа, Колумбії, Чилі, Китаї, Кореї, В'єтнамі та багатьох інших країнах світу.

Власне кажучи, Український народний хор є одним з найактивніших популяризаторів у широкому світі нашої пісні-перлини, нашого хорового мистецтва і їх творця – талановитого, працюючого, волелюбного і співучого народу.

Свого часу (1919 – 1926) перше триумфальне гастрольне турне по Європі, Північній та Південній Америці здійснила Українська Республіканська Капела (пізніше переіменована на Український Національний Хор) під орудою славетного Олександра Кошиця, після виступу якої світ заговорив про Україну як про незалежну державу (УНР), про наш талановитий, працюючий, волелюбний і співучий народ, про наше прадавнє і славне мистецтво, про неперевершену красу і багатство народних пісень. (До речі, Костянтин Пігров приятелював з Олександром Кошицем).

У наш час фактично те ж саме зробив Анатолій Авдієвський з Українським народним хором імені Г. Верьовки. Як тоді, так і тепер, на концертах обох хорів люди були зворушені до сліз, хоча в переважній більшості не розуміли жодного слова виконуваних пісень, їх полонила неповторна краса і мелодійне багатство наших народних перлин, а також високохудожнє мистецтво їх виконання.

Як відомо, Анатолій Авдієвський не тільки чудовий диригент, а й талановитий композитор, аранжувальник. Щоправда, його творчий доробок кількісно не великий, але щодо якості, то він – на рівні наших класиків Миколи Лисенка, Олександра Кошиця, Миколи Леонтовича. Досить прослухати хоча б його коліскову «Місяць ясененький» на слова Лесі Українки, щоб переконатися, що це справжній шедевр вокально-хорової лірики. Високим професіоналізмом, українським мелосом відзначаються й інші його твори – «Пісня про Україну», «Заповіт», «Не громи в степах гудуть», епічна поема «Гайдамаки» на слова Тараса Шевченка та ін. Добре знаючи фольклор рідного народу, його характерні особливості, митець у своїх обробках успішно продовжує традиції згаданих класиків, привносячи у кожен з них чимало свого, власного, оригінального. Загалом, його обробки відзначаються справжньою довершеністю в трактуванні хорової фактури, що робить їх надзвичайно ефектними в концертно-виконавському плані.

Добре розуміючи необхідність виховання майбутньої зміни, Анатолій Авдієвський організував у 1986 році своєрідний супутник хору – дитячий фольклорний ансамбль «Цвітень». Його очолила Марія Пилипчак. Вона відразу налагодила навчання й виховання юних співаків на кращих зразках дитячого ігрового фольклору і з успіхом репрезентує в концертах все нові й нові записи з різних регіонів України [3, С. 3 – 6].

У розквіті творчих сил зустрічає своє 75-річчя один із найталановитіших вихованців корифея українського хорового мистецтва ХХ століття Костянтина Пігрова народний артист УРСР, лауреат державної премії ім. Т.Г. Шевченка, професор, академік, проректор-директор Інституту мистецтв Київського національного педагогічного університету ім. Михайла Драгоманова, художній керівник і головний диригент Національного українського народного хору ім. Г.Г. Верьовки Герой України Анатолій Тимофійович Авдієвський.

Література

1. *Українська радянська енциклопедія*. У 12-ти томах. – Київ.
2. *Митці України*: Енциклопедичний довідник. – К.: УЕ, 1992.
3. *Головащенко М.* Творці казкового дива // Співоче поле України. – Київ: Вид-во «Молодь», 2004. – С. 3–6.

УДК 78(091)(477.8)''19''

Салій С.І.

МУЗИЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. М.ЛИСЕНКА І МУЗИЧНА ОСВІТА В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

На початку ХХ століття музичний рух в Західній Україні набрав особливого розмаху. Добрим підґрунтям для створення Львівського вищого музичного інституту ім. Миколи Лисенка стала діяльність Львівського одноіменного музичного товариства. Результатом швидкого розвитку інституту стало відкриття його філій у містах Галичини.

Ключові слова: вищий музичний інститут, музична освіта, аматорське виконавство, музичне товариство, філія.